

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидатки юридичних наук, доцентки
Сердечної Ірини Леонідівни на дисертацію
Сусь Юлії Степанівни на тему «Спадкові права подружжя»,
поданої на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії
в галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право**

Актуальність теми дисертаційного дослідження визначається тим, що подружжя виступає суб'єктом сімейних та цивільних правовідносин. Чоловік та дружина наділені широким колом особистих немайнових та майнових прав та обов'язків. Особливе місце займають спадкові права подружжя. У нормативно-правових актах та науковій літературі не достатньо уваги приділено регулюванню прав подружжя у спадкових відносинах.

Також на актуальність теми вказує те, що на території України поширеним явищем є спільне проживання жінки та чоловіка без реєстрації шлюбу. Сімейне законодавство частково визначає права та обов'язки фактичного подружжя, однак якщо звернутися до положень цивільного законодавства, зокрема щодо питань спадкування, то таке регулювання є не достатнім та потребує удосконалення.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна.

Ознайомлення з дисертацією Сусь Ю. С. дає змогу говорити про те, що сформульовані в ній наукові висновки та рекомендації мають належну міру достовірності та обґрунтованості, які вимагаються від досліджень рівня доктора філософії. Мета і завдання дисертаційної роботи Сусь Ю. С. сформульовані чітко і лаконічно. Для досягнення поставленої мети і реалізації завдань роботи дисертантка використала широкий спектр методів дослідження.

Наукові положення, висновки і рекомендації, які викладені в дисертаційному дослідженні є достатньо обґрунтованими, що свідчить про опрацювання дисертанткою достатньої кількості наукових джерел.

Назва і структура дисертаційного дослідження визначені досить зважено і чітко, орієнтують на коло проблем та практичних завдань, які слід було вирішити при проведенні дослідження.

Текстовий виклад дисертаційної роботи має традиційну структуру і містить необхідні розділи: анотацію, вступ, три розділи результатів власних досліджень, висновки і список використаних джерел. Послідовність викладу матеріалу в розділах дисертаційної роботи структурована і взаємопов'язана між собою. У всіх розділах дисертантка намагається давати власну оцінку і коментарі, використовуючи при цьому нотаріальну та судову практику, що свідчить про наукову спроможність самостійного опрацювання теми.

Ступінь обґрунтованості отриманих результатів є достатньо високим. Авторка використала значну кількість наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених, виявила генезу проблематики, сформулювала самостійні висновки. Вивчення та аналіз праць науковців дали змогу визначити і оцінити стан проблеми, що досліджується та запропонувати шляхи їх вирішення.

Ознайомлення з дисертаційним дослідженням Сусь Ю.С. дає підстави стверджувати, що ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, ступінь їх достовірності та наукової новизни в цілому відповідають вимогам, що ставляться до робіт такого характеру.

Повнота викладу положень дисертації в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації.

Результати дисертаційної роботи викладено у 18 наукових працях, серед них 7 наукових статей у фахових виданнях України, 1 наукова стаття у науковому періодичному виданні іншої держави, зокрема у періодичному науковому виданні іншої держави, яка входить до Європейського Союзу з

наукового напрямку, за яким підготовлено дисертацію здобувача, 11 у збірниках тез матеріалів міжнародних наукових і науково-практичних конференціях.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертаційне дослідження Сусь Ю. С. є комплексним та детальним дослідженням спадкових прав подружжя. Авторкою зроблено низку висновків, що мають усі необхідні ознаки новизни. Заслужують на увагу такі пропозиції та висновки авторки:

1. Підтримаємо пропозицію висловлену авторкою, що за умови складення спільного заповіту подружжя особи, які мають право на обов'язкову частку у спадщині після смерті другого з подружжя, який пережив першого, не повинні обмежуватися у здійсненні своїх прав до смерті другого з подружжя. Вони повинні спадкувати в загальному порядку відповідно до ст. 1241 ЦКУ (анотація).

2. Обґрунтованою є необхідність передбачити можливість судового розгляду та вирішення питань, пов'язаних із наданням дозволу другому з подружжя на розпорядження майном, що є предметом спільного заповіту, у випадку складних життєвих обставин або форс-мажору (війни, необхідності коштів на лікування тощо), як складової права на спільне визначення посттанативної долі спадкового майна на користь інтересів подружжя (п. 8 висновків, параграф 2.2). Зокрема, авторкою запропоновано ст. 1243 ЦК України доповнити ч. 5 такого змісту: «Заборона відчуження майна, зазначеного у заповіті подружжя, за життя одного з подружжя може бути знята на підставі рішення суду» (параграф 2.2.).

3. Авторкою проведено аналіз законодавства зарубіжних країн, зокрема досліджено положення Німецького цивільного уложення 1896 р. (параграф 1.1., параграф 2.1.), Цивільного кодексу Грузії (параграф 1.1.), Цивільного кодексу Канади (параграф 2.2.) Цивільного кодексу Швейцарії (параграф 2.2.), законодавство Англії та Уельсу (параграф 2.2.) та інших країн щодо можливості укладення подружжям спільного заповіту та інших

спадкових прав подружжя.

4. На підтвердження теоретичного матеріалу авторка навела відомості з власного досвіду роботи юрисконсультком у приватного нотаріуса, зокрема щодо питань, що стосуються відмови від спадщини на користь іншого спадкоємця, вказавши, що той з подружжя, хто пережив чоловіка (дружину) прагне відмовитися від прийняття спадщини після померлого на користь дітей. Такі дії пояснюють небажанням витратити час та ресурси на збір необхідних документів для отримання свідоцтв про право на спадщину за законом чи за заповітом (параграф 1.3.). Також робота містить приклади з судової практики, що стосуються таких інститутів як визнання спільного заповіту недійсним (параграф 2.2), заповіт подружжя (параграф 3.1.1.), спадковий договір (параграф 3.1.2.), про визначення додаткового строку для подання заяви про прийняття спадщини (параграф 3.2.1.) та інші.

5. Позитивним є дослідження шлюбного договору як правочину, що може впливати на спадкові права подружжя, скільки як зазначає авторка непоодинокими є випадки, коли майно, яке відповідно до умов такого договору віднесено до особистого майна одного з подружжя, помилково стає об'єктом спільного заповіту подружжя (параграф 2.3.).

6. Позитивним є, що в результаті проведеного дослідження встановлено поняття та характерні ознаки спільного заповіту подружжя як особливого виду заповітів.

При цьому робота не позбавлена дискусійних положень, які потребують уточнення, зокрема:

1. При визначенні авторського поняття спадкових прав подружжя як закріплених нормами цивільного права правомочностей разом або окремо кожної з осіб, що перебувають у зареєстрованому шлюбі (подружжя) щодо розпорядження майном, що належать їм на праві спільної власності, на випадок смерті одного з подружжя, а також правомочності, пов'язані із переходом до того із подружжя, хто пережив померлого, майна другого з подружжя. Авторка веде мову про майно, що належить подружжю на праві

спільної власності, у той час як ЦК України конкретизує у ч. 1 ст. 1243, що подружжя має право скласти спільний заповіт щодо майна, яке належить йому саме на праві спільної сумісної власності. Це положення потребує додаткового обґрунтування (параграф 1.2.).

2. У параграфі 2.3. дисертантка згадує про таких суб'єктів сімейних правовідносин як особи, що спільно проживають без реєстрації шлюбу та вказує на виникнення у них незначної кількості спадкових прав. При цьому у параграфі 2.1. авторка зазначає, що спадкові права осіб, які перебувають у фактичних шлюбних відносинах, повинні бути розширені, однак, вони все ж не можуть мати такого ж рівня гарантованості як спадкові права подружжя. Потребує додаткового пояснення положення, щодо того, які саме спадкові права осіб, що спільно проживають без реєстрації шлюбу можуть бути розширені.

4. Авторкою у п. 11 висновків, висловлена пропозиція, що заповіт подружжя припиняє свою дію у разі розірвання шлюбу подружжям у встановленому законом порядку. Потребує додаткового пояснення питання що стосується встановлення режиму окремого проживання подружжя (ст. ст. 119, 120 Сімейного кодексу України), зокрема чи буде припинятись дія заповіту подружжя якщо встановлено режим окремого проживання?

5. В параграфі 3.2.1. та в пункті 11 висновків авторка пропонує внести зміни до ч. 2 ст. 57 СК України, відповідно до яких визнати об'єктом особистої приватної власності дружини та чоловіка: «... коштовність, вартість якої на день придбання не перевищує двадцяти кратного розміру мінімальної заробітної плати, встановленої для працездатних осіб на 1 січня відповідного року...». На нашу думку це положення є спірним. Виникає запитання чим керувалась дисертантка при встановленні такої вартості коштовності та яким чином внесення таких змін до законодавства покращить становище чоловіка, дружини.

Зазначене не знижує високого наукового рівня дисертації. Здобувачка проявила самостійність у розробленні складної наукової проблеми, провела

теоретичний аналіз і отримала вагомі наукові результати. Оpubліковані наукові праці здобувачки відображають основні положення дисертаційного дослідження.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження **Сусь Юлії Степанівни** на тему «**Спадкові права подружжя**», відповідає вимогам, встановленим Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, є завершеною самостійною науково-дослідною роботою, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують наукове завдання, що має істотне значення для науки цивільного права, а його авторка – **Юлія Степанівна Сусь** заслуговує на присудження їй освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Рецензентка
доцентка кафедри
цивільного права та процесу
Хмельницького університету управління
та права імені Леоніда Юзькова,
кандидатка юридичних наук,
доцентка

Ірина СЕРДЕЧНА